

Naše moderní média ráda vykreslují vojáky jako prostáčky neustále s prstem na spoušti, stvoření mdlého a zastaralého ducha, která se stále obtížně vypořádávají s přechodem z 18. do 19. století. Naneštěstí ale přinejmenším v prostředí západních demokracií skutečně pobídka zvenku a omezení režimů vyhánějí intelekt z řad vojska takřka raketovou rychlostí. Přesto se v uniformě i přes všechny překážky čas od času rozzáří velkým jasným pronikavým duchem. Zdaleka tím nejjasnějším – skutečnou supernovou – byl generálmajor John Frederick Charles Fuller. Chování britských politiků a nejvyšších důstojníků ke generálu Fullerovi lze směle přirovnat ke vztahu Galilea s inkvizicí.

Mládí

Fuller se narodil v anglickém Chichesteru roku 1878. Jako dítě neprojevoval výraznější akademické nadání. Nudné školní osnovy z velké části ignoroval, a raději četl knihy dle své vlastní volby nebo se vydával na dlouhé výpravy po kraji. Přestože byl jeho otec duchovním, ztratil Fuller tradiční víru velmi brzy. Zůstal tak agnostikem, ale agnostikem s celoživotním živým zájmem o metafyzické a etické otázky. Nikoliv školní učivo – ať už vojenské či akademické – ale právě jeho rané vnitřní teologické rozpory napomohly Fullerovi stát se velkým vojenským prorokem své doby. Jako mladý nejenže zavrhl dogma (navzdory nesmírně intenzivnímu tlaku rodiny i okolí proti jeho nonkonformismu), ale také si navykl posuzovat argumenty, testovat teorie a vytvářet alternativní soustavy.

Roku 1897 začal Fuller studovat na Royal Military College a následujícího roku byl odeslán do posádkové služby v Irsku. I když měl rád šerm i střelbu, nepřilnul mladý voják k společenské zábavě důstojnických kruhů. Zatímco jeho spolužáci vyjížděli na lov se psy, Fuller v samotě své studovny četl – ze všech věcí – zrovna filozofii. Jeden z jeho spolužáků poznamenal, že Fullerova konverzační zdatnost a kousavý smysl pro humor často „vyvolával v kantýně naprostý zmatek a nechápavé pohledy.“ Už od samého počátku tak byl, jak sám řekl, „tím nejnetradičnějším vojákem.“

John Frederick Charles „Boney“ Fuller (1 . 9. 1878 - 10. 2. 1966)

Afrika a Indie

Kvůli búrské válce byl Fuller převelen do Afriky jako důstojník rozvědky. Málem smrtelné onemocnění mu zabránilo zúčastnit se boje – namísto toho byl pověřen směsicí úkolů, které zahrnovaly mj. inspekce posádek a pevností či výcvik domorodých průzkumníků. Přes všechny své povinnosti si ale našel čas přečíst více než 150 knížek.

Fullerovo neobvyklé pověření mu umožnilo nahlížet na búrskou válku z širší perspektivy než frontovým důstojníkem. Naučil se cenit si hodnoty opevnění – i znát jejich omezení. Byl si vědom tendencí „standardních“ střetnutí končit v patových situacích. Povšimnul si vlivu genetických a kulturních faktorů na morálku. Mysl znovu a znovu vybroušená teologickými vnitřními debatami se nyní obrátila k otázkám taktiky a strategie. Vrchní velení se však po skončení bojových operací bohužel brzy poslalo zpět ke cvičením a ceremoniím. Fuller si poznamenal, že i to málo, co se velitelé naučili, rychle zapomněli.

Fullerova další, tentokrát běžnější, zámořská mise ho zavedla do Indie, kde tohoto zvědavého ducha fascinovalo setkání s východními náboženstvími a filozofy. Později na tato témata napsal dvě knížky: *Yoga* (1925) and *The Secret Wisdom of The Qabalah* (1937), v nichž srovnává myšlenky východních mudrců s Herbertem Spencerem, T. H. Huxleym a W. E. H. Leckym. Dlouho před vědci ze společenskovědních oborů si Fuller uvědomil, že jednání lidí podmiňuje v první řadě to, v co věří. Navzdory jeho agnosticizmu Fullera skutečně zaujaly koncepty absolutně nepoznatelného a propojenosti veškerého života. Nikoho asi nepřekvapí, že ho jeho kolegové považovali tak trochu za podivína.

Právě v Indii si Fuller díky své fyzické i myšlenkové podobnosti s mladým Bonapartem vysloužil přezdívku „Boney.“ Svým nadřízeným řekl: „Dejte mi sílu a limity jakékoliv zbraně, a do půl hodiny přijdu s adekvátní taktickou odpovědí.“

Roku 1906 se vrátil do Anglie a byl zařazen k výcviku vojska. Do roka dovedl svůj prapor na první místo ve střelbě mezi všemi teritoriálními jednotkami. Tehdy také začal sepsávat výcvikové příručky. V těchto velice čtivých dokumentech (což lze přiznat jen nemnohé literatuře tohoto druhu) přinášel očividná (využit k výcviku terén namísto přehlídkových prostranství) i obtížněji pochopitelná doporučení (jak zabránit tomu, aby se vojenské formace rozpadly v dav, jak jej definoval Gustave Le Bon).

První světová válka

V roce 1914 byl Fuller jmenován zástupcem náměstka ředitele železniční přepravy kvůli svému staršímu příspěvku o přepravě vojáků vlaky. V této funkci si našel čas na sepsání dvou knih o taktice Sira Johna Moorea a o Mooreově výcviku čerstvých branců za napoleonských válek. Ve Francii vykonával Fuller řadu štábních pozic. Nejprve podporoval postup Haiga a britského Ministerstva války (*War Office*), ale po studiu výsledků bitvy na Sommě se zasazoval o změnu taktiky z postupu v linii k postupu v zástupu v naději na snížení ztrát. V prosinci 1916 byl přidělen jak vyšší důstojník generálního štábu Kulometného sboru (*Machine Gun Corps*), z kterého se měl brzy stát Tankový sbor (*Tank Corps*, později *Royal*

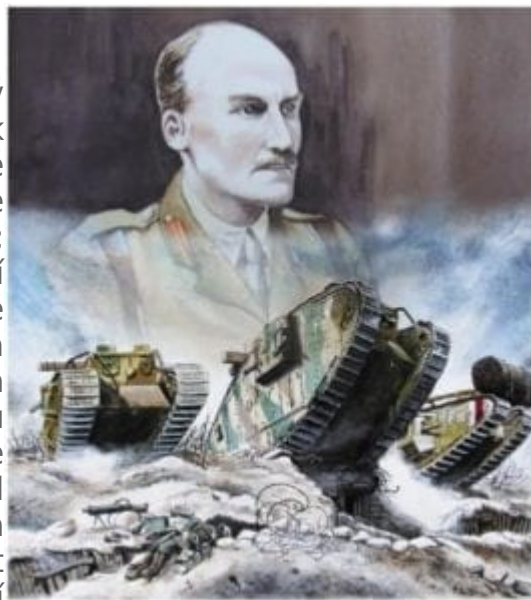
Tank Regiment, pozn. DP). Tady se Fullerovi naskytla možnost přijít s „taktickými odpověďmi,“ kterými se vychloubal ještě v Indii. V tanku spatřoval možnost, jak překonat nesmírnou defenzivní výhodu vojáků v zákopech s puškami a kulomety. Věřil, že soustředěný tankový útok by i takto pevné postavení dokázal snadno prorazit. Hluboký taktický průlom by tak rozbil patovou situaci **zákopové války** a výrazným způsobem snížil ztráty na obou stranách. Než však mohl svou myšlenku prosadit, musel nejprve vybojovat dlouhý boj s armádní starou gardou, ztělesněnou **Sirem Douglasem Haigem**. Se svou typickou jízlivostí Fuller svého nadřízeného označoval za „generála z doby kamenné.“

Fullerova taktika byla konečně použita v listopadu 1917. Poprvé byly tanky nasazeny hromadněji namísto někdejšího přidělování k pěším jednotkám po jednotlivých kusech. Za cenu 4000 obětí (na poměry konfliktu směšně nízké číslo) bylo v **bitvě u Cambrai** dosaženo průlomu jednoho z nejopevněnějších úseků Hindenburgovy linie. Za dvanáct hodin postoupily britské tanky o pět mil. Ve **třetí bitvě u Yper** trval podobný postup tři měsíce a na Sommě se tolik území nepodařilo získat za celé střetnutí. U Cambrai bylo zajato osm tisíc mužů a sto zbraní. Plnému využití situace naneštěstí zabránily mechanické závady tanků, absence mechanizovaných rezerv a hloupost konvenčně smýšlejících velitelů pěchoty a jízdy. Němci se přeskupili k protiofenzívě a většinu ztracených pozic nakonec získali zpět. Správnost Fullerových tezí však byla prokázána.

Na základě bitvy u Cambrai přišel Fuller s mnohem radikálnějším návrhem nazvaným **Plán 1919**. Nakonec Fochem schválený plán pro uvedený rok počítal s průlomem nepřátelských linií vnitřním dvoukřídlým obchvatem na padesátikilometrovém úseku fronty a vnějším dvoukřídlým obchvatem v rozsahu devadesáti mil. Vnitřní čelisti mělo zaklapnout 2500 těžkých tanků podporovaných motorizovanou pěchotou a jízdou a ty vnější 2400 tanků středních. Letectvo mělo narušovat zásobování a komunikaci nepřátelských velitelství, těsně podporovat tankové formace a provádět průzkum. Velitelé tanků se měli s leteckými jednotkami i navzájem dorozumívat prostřednictvím rádia. Vnější obchvat měl být spuštěn první s cílem obsadit nepřátelské velitelství 30 kilometrů za frontovou linií, čímž měl být nepřítel dekapitován a německé frontové jednotky zbaveny velení a následně poraženy vnitřním obchvatem. Následovat měl postup tempem aspoň 30 km denně po pět až sedm dní. Cílením nepřátelských velitelství a uzlových bodů věřil Fuller v dosažení rozhodného a zároveň humánního vítězství. Konec války však přišel v roce 1918, a tak Plán 1919 putoval do vojenských archivů.

Mechanizovaná armáda

Po skončení války se Fuller ocitl ve War Office, který nazval „babylonskou věží,“ jako štábní důstojník zodpovědný v první řadě za tanky. Jeho mysl se v té době zabývala dvěma hlavními tématy: (1) že Versaillská smlouva učinila další válku nevyhnutelnou; (2) že rozhodující úlohu v tomto konfliktu sehraje obrněné formace a metody z Plánu 1919. Proto tvrdě bojoval za rozvoj vysoce profesionální a mechanizované armády, která by Británii umožnila provádět rozhodné intervence na kontinentu s minimálními lidskými ztrátami. Proti Fullerovi se zformovala neobvyklá opozice: zaprvé do jejích řad patřili pacifisté přesvědčení o tom, že Velká válka byla válkou poslední a že vojenské výdaje je třeba seškrtnat na minimum. Zadruhé pak nadutí, reakcionářští plukovníci (přezdívaní **Colonel Blimp**, pozn. DP), kteří se už celé století drželi své jedné „osvědčené“ vojenské strategie. Fuller varoval, že jedině mechanizace umožní návrat k metodám vojenské jízdy, protože kůň jako vojenský prostředek se přesunul na stránky učebnic dějepisu. Nadplukovník Neil Haig (synovec sira Douglase) byl neoficiálním mluvčím „blimpů“. Nahradit koně tankem se mu jevilo podobně přitažené za vlasy jako idea nahrazení „našich železnic linkovými vzducholoděmi.“

Otec nové generace vojenství

V roce 1919 vyhrál Fuller se svou esejí (*The Application of Recent Developments in Mechanics and Other Scientific Knowledge to Preparation and Training for War on Land*, pozn. DP) soutěž armádního **Royal United Service Institute**. Jeho příspěvek volal nejen po mechanizaci, ale také po výcviku důstojníků v společenských i přírodních vědách, aby tak lépe dokázali pochopit účel moderní války a vojenské technologie, které měly v brzké budoucnosti bojiště ovládnout. V roce 1920 zvítězil v námořní verzi soutěže Institutu s esejí „*Future Naval Tactics*“ (Námořní taktiky budoucnosti). Jelikož byly všechny eseje podávány anonymně, lordové admirality byli poněkud nespokojeni, když se dozvěděli o triumfu vojáka. Fuller, který si nikdy neodepřel příležitost k rýpnutí do establishmentu, prohlásil, že ji napsal jen tak v rámci sázky za jediný víkend a setkal se při osvojování si námořní taktiky s jediným obtížem: jakým mluvnickým rodem označovat lodi. Admiralita zuřila. Fuller sice obdržel peněžní cenu, ale jeho esej – jako jediná z vítězných – nebyla Institutem publikována. Nakonec tedy napsal podobný článek pro *Naval Review*, v němž mluvil o tom, že ponorky a letadlové lodě proměnily námořní strategii. Lekce, které nedokázal Admiraltě předat Fuller v Londýně, později mnohem bolestněji a účinněji přednášeli v Malajsku Japonci.

Fuller vytvořil hory knih, příruček a článků rozpracovávajících oblíbená vojenská témata. Jeho

nejambicióznějším dílem byly *The Foundation of the Science of War* (Základy válečné vědy, 1926), kde se pokusil přijít s vojenskou vědou ukotvenou v „trojném řádu,“ jak to sám nazval. Každá organizace podle něj sestává ze struktury, řízení a údržby – lidské tělo, armáda i národ. Každý z těchto tří prvků vykazuje vlastnosti stability, akce a spolupráce. Navzdory kritickým hlasům tento svůj systém Fuller nikdy nezvėcnil. Chápal jej totiž jako heuristický nástroj, který měl zaměřit pozornost na účel vojenského střetnutí a neúčelnější metody k dosažení tohoto cíle s danými prostředky. Dnešní systémové analýzy slouží podobnému účelu – i když ne tak hegelovským způsobem.

V roce 1927 se konečně zdálo, že si Fuller získal neochotný souhlas nejvyšších míst. Bylo mu přiděleno velení experimentálního mechanizovaného útvaru, který měl být nasazen při cvičení na Saliburské pláni. Zároveň ale dostal svěřeno i velení pěchotní brigády a posádky. Fuller jasně prohlédl pokus navalit na něj tolik povinností, že to poškodí výkon mechanizované síly, a tím pádem dojde k diskreditaci jeho teorií. V reakci na to předložil svou rezignaci, kterou stáhl po příslibu náčelníka Imperiálního generálního štábu, že mechanizaci se dostane podpory. Velení experimentálního útvaru však bylo svěřeno pěchotnímu důstojníkovi, který nejevil o tanky větší zájem, a tak krátký experiment dospěl ke svému konci.

Fullerovy následující posty byly z většiny nezajímavé a nedůležité, daleko od světa mechanizovaného válčení. Soustředil se tedy na psaní a vytvořil dva manuály k výcviku a využití mechanizovaných sil. Ten druhý si vzal **Heinz Guderian** za návod při vytváření německých obrněných jednotek a Sovětský svaz jej vydal ve stotisícovém nákladu. V Anglii se do roku 1935 prodalo méně než 500 výtisků. V roce 1930 byl Fuller povýšen na generálmajora a jeho plat byl snížen na polovinu. Ke konci roku 1932 vydal knihu *Generalship: Its Diseases and Their Cure* (Velitelské umění: Jeho neduhy a jejich nápravy). Tón knihy, kde autor neopomněl zdůraznit, že průměrný věk největších generálů světových dějin byl 40 let, zatímco jeho britských současníků 60, se ukázal být příliš neomaleným. Poté, co odmítl velení druhořadé bombajské posádky, odešel Fuller v roce 1933 do výslužby.

Už tehdy Fuller předpověděl hlavní prvky německého **Blitzkriegu**, který měl o několik let později ohromit celou Evropu. Předvídal rychlou manévrovací válku spočívající ve zničení vůle nepřítele k boji namísto rozsáhlé destrukce. Skvěle vycvičené profesionální armády měly nahradit obří armády 1. světové války. Lineární obrana měla ustoupit obraně prostoru, linie se měly stát nejasnými a bitvy se odehrávat v území nikoho mezi opevněnými „ježky.“ Tanky měly podobně jako letectvo sloužit k průzkumu a obojživelným operacím. Zatímco bitvy měly být nezřídka vybojovány bleskově, v obsazených oblastech očekával Fuller vleklou partyzánskou válku. Jeho článek o „taktice“ v *Encyclopaedia Britannica* z roku 1929 by čtenář mohl snadno zaměnit s popisem polského či francouzského tažení z let 1939 a 1940.

Protidemokratické spisy

Fuller, osvobozený od povinností a omezení vojenského života, se obrátil ke studiu vojenské historie a příčin a následků války. Tehdy také **navázal kontakty** s British Union of Fascists sira Oswalda Mosleyho. Demokratické předáky Británie a Francie vnímal jako unavené starce ze

zašlé éry. Naopak vůdci totalitních států rychle pochopili dopad technologického pokroku na společnost i vojenství. Hitler, Mussolini i komunista Karl Radek dobře znali jeho dílo a dokázali by o něm s autorem na úrovni debatovat. Protože se mu zdála národní vůle totalitních států silnější, doufal, že Mosleyho návrh na zavedení branné povinnosti rozžehne britského ducha. Fuller také nevěřil ve schopnost demokratických kapitalistických států vypořádat se s pravidelnými ekonomickými recesemi, které je sužují dodnes a které bylo podle něj možné eliminovat opřením národního bohatství o produkci namísto zlata. V článku pro *Fascist Quarterly* „The Cancer of Europe“ (Rakovina Evropy) zaútočil na židovskou plutokracii, čímž definitivně pohřbil své naděje na návrat do řad establishmentu. Uznával Mussoliniho systém stavovského zastoupení, protože jedinou věcí, o které průměrný člověk něco ví, zpravidla bývá jeho povolání. Konečně byl také Mosley jediným britským politikem, který plně podporoval mechanizovanou armádu. Fuller však pokládal za omyl, že Mosley své hnutí, jeho uniformy či pozdrav stylizoval po vzoru kontinentálního fašismu – sám by raději viděl tradičně britskou politickou stranu, fašistickou obsahem, nikoliv stylem.

Fuller jako dopisovatel u italských a španělských nacionalistů pokrýval Italsko-habešskou i Španělskou občanskou válku. V obou případech na něj hluboce zapůsobila morálka fašistů. Ve Španělsku na vlastní oči viděl anarchistické křídlo komunistického hnutí, jehož doktrína vytvářela „jakýsi politický jazz, na jehož rytmus se dalo tančit, ale nikoliv pochodovat k... surrealismu...(který) není vůbec racionální.“ (*Decisive Battles*, 1940, s. 1011). Zkušenosti z Habeše a Španělska také přesvědčily Fullera, že účinek leteckého bombardování na morálku není zdaleka tak drtivý, jak sám kdysi věřil. Začal se tedy kriticky vymezovat proti **Douhet-Trenchardově doktríně**. Ještě důraznějšími slovy tuto analýzu zopakoval ve svých poznámkách ke 2. světové válce, což z něj pro americké letectvo učinilo personu non grata. Ani po Koreji a Vietnamu se tiskoviny USAF nepřestaly o Fullera otírat.

Fullerovo dílo *Decisive Battles* (Rozhodující bitvy, 1940) je skvělým výkladem vojenských, diplomatických a hospodářských dějin západního světa. Podobně jako jeho další spisky z 30. let vyznívá silně protidemokraticky a antiliberálně. Hnusil se mu „šílený svět, kde nejvyšší státnictví záviselo na hlase nemyslících mas“ *The Dragon's Teeth* (Dračí zuby, 1932, s. 181). Do roku 1936 Fuller veřejně předpověděl, že se mechanizované síly do dvou týdnů převalí přes Polsko i Francii (*The First of the League Wars*, 1936).

Vojenský historik

Ve Fullerově díle *The Second World War* (1949) lze dodnes rozpoznat silný protichurchillovský revizionistický podtón. S odstupem (včetně Vietnamu) vyznívá jeho kritika lépe než v době vydání, zejména jeho útok na „strategické bombardování“ a závěr, že „jestliže vedete válku a nemáte politicky a strategicky dosažitelný cíl, nejspíš se uchýlíte k šílenému cíli morálnímu – jako např. pokusit se zničit myšlenky kulkami a politické přesvědčení bombami“ (str. 402). Kniha *Decisive Battles* byla znovu vydána jako třídílné *A Military History of the Western World* (Vojenské dějiny západního světa, 1954–56). Kromě nových kapitol zahrnujících 2. světovou válku se zde objevuje i další materiál z dřívějších let. Celkově dílo nevyznívá tolik profašisticky, i když nádech revizionismu zůstává. Kapitoly o Italsko-habešské a Španělské válce nebyly v knize zahrnuty. Ani krátké dílko *Armament and History* (Zbraně a dějiny, 1945)

v sobě nenese tolik polemické rétoriky. Spolu se *Story of Man* Carltona Coona a Darlingtonovou *Evolution of Man and Society* by kniha mohla utvořit skvělý syllabus pro studium západní civilizace na vysokoškolské úrovni.

The Conduct Of War (Vedení války, 1961) lze považovat za vrcholný plod Fullerova myšlení. Nejde o historické dílo, ale spíše o dlouhou esej o dopadu francouzské, průmyslové a ruské revoluce na vojenství. Fuller zde tvrdí, že navzdory převládajícímu mínění jsou demokratické války vedeny nejbrutálněji ze všech. Navíc poznamenává, že i když demokratické státy teoreticky ve svých válkách vítězí, zpravidla nejsou schopny ustanovit trvalý mír. Fuller to přičítá: (1) selhání morální (či behaviorální) vědy udržovat tempo s vědami přírodními; (2) ekonomickým selháním kapitalismu a (3) sklonům demokratů přistupovat k válkám jako k „džihádu,“ kde „nepřichází v úvahu nic než vítězství,“ než aby přijali Clausewitzovy teze o válce coby logickém pokračování zahraniční politiky, v jehož rámci musí být prostředky přiměřené budoucím cílům a nákladům. K podobnému závěru dospívá i George Kennan ve své *American Diplomacy 1900–1950* (1951). Fuller však ve snaze vysvětlit racionální chování demokracií zachází dál než Kennan. Inspirován Spencerem, W. G. Summerem a sirem Arthurem Keithem Fuller tvrdí, že demokracie vedla k návratu ke kmenové morálce a ústupu od rytířského systému aristokracie. Podobně jako kmenová společnost vychází demokracie z rozdělení na kladný vztah k vlastní skupině a nepřátelství ke skupině stojící vně. Tyto teze nedávno podpořil i Edward Wilson ve své knize *Sociobiology* (1976).

Fuller uzavírá *Vedení války* prohlášením, že moderní technologie – především jaderné zbraně – učinily z totální války mezi hlavními mocnostmi zastaralý koncept. Už v roce 1956 předpověděl, že v budoucnu bude docházet jen k válkám „v zastoupení“ (tzv. proxy války, pozn. DP) a „policejním“ střetnutím. Také tvrdil, že problémy západních zemí jsou hospodářského rázu, jelikož všechny směřují k plánovanému hospodářství a zrušení celních bariér. Uvnitř sovětské sféry vnímal s celkovým nárůstem bohatství tendence k orientaci na spotřebu a předpovídal ruskou „buržoazní renesanci.“ Oba tábory se měly sblížovat s tím, jak se budou přibližovat fašistickému systému, který obhajoval už ve 30. letech – přesto si ho tak nikdo (včetně Fullera v roce 1960) netroufal nazývat.

Fuller se velice obával Číny. Ve 30. letech tento národ vnímal jako potenciální mocnost, protože nádavkem k přírodním a lidským zdrojům disponovala „nezbytnou jednotou, která tak zoufale chybí v Indii.“ Pokud Čína nevyřeší problém industrializace bez přelidnění, které ji obvykle doprovází, věřil Fuller v možnost války buď s Ruskem na severu, nebo se západními zájmy v Pacifiku. Západní státy si podle něj měly dávat velký pozor a nepolepovat v pozornosti.

Význam Fullera jako vojenského historika spočívá v tom, že nejenže chápal dopad a význam technologie, genetických a kulturních faktorů, ale také idejí. Když píše o španělské inkvizici, odsuzuje sice její krutost a excesy, ale dodává, že bez jednotící síly její ideologie by Španělsko „zůstalo mozaikou – a nestalo se státem.“ Přestože se sám nehlásil k církvi, považoval za správnou Francovu podporu katolické církve jako prostředku ke sjednocení Španělska. Hitler se podle něj nestal tak silným jen díky hospodářským programům a technologii, ale také díky své ideji „hrdinského člověka,“ s níž mohl vyburcovat národ proti

DĚLSKÝ POTÁPĚČ

marxistickému pojetí „ekonomického člověka.“

V roce 1963 udělil Royal United Service Institute Fullerovi své nejvyšší vyznamenání, **Chesney Gold Medal**, které bylo **poprvé uděleno Američanovi Alfredu Thayeru Mahanovi**. Dne 10. února 1966 generál Fuller zemřel. Přes své dlouholeté manželství s dcerou polského lékaře nezanechal podobně jako **Arthur Keith, Francis Galton** či **Madison Grant** žádné potomky. V *Dračích zubech* (1932) si sám napsal nejpřiléhavější epitaf: „Kdyby byly zvýrazněny věci, které se mi hnusí, všechny by vycházely ze zásad. Nedokáží snášet zbabělost, prolhanost a sentimentalitu.“

Zdroj: *Instauration*, květen 1977, str. 5, 17-19. Přeloženo z elektronické podoby článku, zveřejněné 11. srpna 2015 na webu Counter-Currents.